

Involverende relationer og udfordring af eksisterende viden

– forskningsformidling fra en aktionsforskers perspektiv

Birgitte Ravn Olesen

Cand. Comm. og Ph.D.

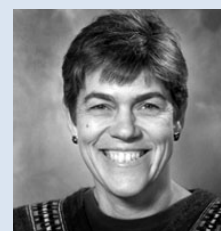
Lektor ved institut for Kommunikation, Viirksomhed og Informationsteknologier på Roskilde Universitet

Christina Hee Pedersen

Cand. Comm. og Ph.D.

Lektor ved Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier på Roskilde Universitet

Christina Hee Pedersen, Cand. Comm. og Ph.D., lektor ved Institut for Kommunikation, Virksomhed og Informationsteknologier på Roskilde Universitet. I sit professionelle liv udenfor universitetet har hun været involveret i køn, udvikling og undervisning i Peru. Aktuelle forskningsinteresser: Organisationskommunikation, metodeudvikling, kvinde- og aktionsforskning.

Birgitte Ravn Olesen, Cand. Comm. og Ph.D., lektor ved institut for Kommunikation, Viirksomhed og Informationsteknologier på Roskilde Universitet. Aktuelle forskningsinteresser: Organisations- og sundhedskommunikation, metodeudvikling og aktionsforskning.

Abstract

Mange forskningsprojekter rummer i dag aktiv involvering af praktikere inden for forskningens genstandsfelt. Det giver særlige udfordringer og muligheder i forhold til formidling – ikke blot af forskningens resultater, men især også af de indsigter der udvikles blandt parterne undervejs i forskningsprocessen. I denne artikel reflekterer to aktionsforskere over deres erfaringer med at etablere meningsfulde relationer til forskningsfeltets praktikere og med at forhandle med praktikere i feltet om, hvad der er relevant viden. De udforsker således forskerens position, kompetencer og handlemuligheder i forhold til at arbejde med en vidensproduktion og videns formidling, der kan få betydning i praksis. Deres konklusion er, at åbenhed om dilemmaer i forskningen kan blive et væsentligt element i forskningsformidlingen, fordi dilemmaerne fortæller noget centralt om vilkår og muligheder for såvel forskeren som praktikerens i det felt, som er involveret i forskningen.

Introduktion – relationer og viden på spil

Inden for aktionsforskningstraditionen står forskningsformidling som noget helt centralt. Formidlingen foregår fra dag 1 og den er gensidig, idet både forsker og feltets praktikere ses som formidlere.

Aktionsforskningsprojekter bygger ofte på idealer for "cooperative inquiry", hvor fælles formulering af projekt, fælles vidensproduktion og ligeværdighed i relationer mellem forskere og praktikere står centralt (Bradbury & Reason, 2001; McNiff, 2002; Nielsen & Svensson, 2006). I denne artikel vil vi udfolde nogle af de erfaringer, vi har gjort os, når vi i to aktionsforskningsprojekter har arbejdet ud fra idealer om fælles vidensproduktion og -formidling. Mange forskningsprojekter har i dag involvering af praktikere som et centralt element. Vi håber derfor, at refleksionen over vores erfaringer kan bidrage til en bredere diskussion af, hvordan relationer og vidensforståelser får betydning, når forskere og praktikere¹ sammen skaber og formidler viden.

Aktionsforskning handler om at etablere relationer med det mål at forandre mennesker og menneskers livsbetingelser (Bradbury & Reason,

---

¹ Vi bruger her betegnelsen "forsker" og "praktiker". I realiteten er forskeren jo også en praktiker, nemlig ud i sin forskningspraksis, men for overskuelighedens skyld omtales forskere her som "forskere", mens feltets praktikere får betegnelsen "praktikere".

2001; Dick, 2006). Vi vil beskrive de kontekster og rammer, vi arbejdede under og kigge på den type relationer, det blev muligt at skabe til de folk, vi arbejdede sammen med i to konkrete projekter, for at blive klarere på, hvilke muligheder, der er for at arbejde sammen om forandring og forskningsformidling i praksis.

Når forskeren møder praktikerne, så har de hver især nogle forestillinger om, hvilken viden der er brug for og hvilken viden, der skal produceres. Det er faktisk disse forestillinger om brug og produktion af viden, der giver relationen mellem dem eksistensberettigelse. Forskningsformidling forudsætter en fælles diskussion om hvad, der forstås ved "forskning" og fælles beslutninger om, hvad det er vigtigt at "formidle". Vores erfaring blev, at det langt fra var nemt at bevæge sig i dette 'fælles rum'. Forskellige forståelser af viden stødte ofte mod hinanden i forskningsprocessen og bidrog både til at komplicere og berige den.

Koblingen mellem skabelse af viden og relationer, som i et aktionsforskningsprojekt foregår på kryds og tværs mellem projektets aktører, er kompleks, og den forandrer sig over tid². Vidensproduktionen foregår ofte gennem fælles handlinger og/eller fælles refleksion over det, man har gjort, når en handling er udført (Schön 1983). Viden, som opstår mellem mennesker, er ofte kropsliggjort og kan være svær at sætte ord på (Merleau Ponty, 1969; Bourdieu, 1997; Dreyfus & Dreyfus; 1986; Callewaert, 1997). Forskningsformidling bliver i denne sammenhæng at finde beskrivelser, som kan indfange de intentioner og processer, som har fundet sted, men som ofte opleves som naturlige: "Vi kunne jo ikke have gjort andet, det var det eneste fornuftige", eller som helt forkerte: "Hvis vi bare havde gjort sådan og sådan, så havde vi aldrig fået de problemer". Ved sammen at udforske hvad der skete, hvorfor og hvordan, får alle parter mulighed for at udvide perspektiverne for mulige og ønskelige handlinger i praksisfeltet.

Fokus på forskeren som subjekt

Der eksisterer blandt aktionsforskere forskellige forståelser af det, man oftest benævner "forskerens rolle". Lige fra positioner, hvor man undgår at tale om forskeren som en aktør med en specielt privilegeret forskerposition (forskeren er blot endnu en deltager i processen) til positioner, hvor forskeren ses som en specialiseret proceskonsulent, der udvikler løsninger og er den centrale formidler af forskningsresultater til praksisfeltets medlemmer (forskeren som konsulent eller opgaveløser). Der er i den aktionsforskningslitteratur, vi kender, mange eksempler på, at forskere ikke skriver, hvordan deres egen tilstedeværelse i feltet har haft

---

² Opgaven med at konkretisere og analysere koblingen mellem viden og relationer er langt fra lykkedes for os i denne artikel. Vi har for overblikkets skyld valgt at dele artiklen op i relationer og viden, men påpeger dog ind imellem den uomtvistelige sammenhæng mellem de to.

betydning. De medreflekterer med andre ord ikke første personspektivet, når de skriver om vidensproduktion. (Nielsen & Svensson, 2006:35). Også i afrapporteringen kan man finde en vis distance til forskeren som subjekt. Et eksempel er nedenstående citat af en Peter Park, hvor han får skrevet sig selv helt ud af teksten:

"For this reason, gathering and analysing necessary information, strengthening community ties and sharpening the ability to think and act critically emerge as three main objectives of participatory research, requiring three different kinds of knowledge" (Park 2001:84).

Anvendelsen af passivt sprog, gør, at der ikke er et eksplicit handlende eller reflekterende subjekt. Det bliver uklart, hvem der vurderer, hvad der er "necessary information" og hvem og hvordan man arbejder med "strengthening community ties".

Tidligere var eksplicitte diskussioner om forskersubjektet næsten udelukkende at finde i feministiske aktionsforskningsprojekter, (McIntyre & Lykes, 1998; Berger & Ve, 2001; Lennie et al., 2003), men der findes i den internationale aktionsforskning en del nyere eksempler på, at forskersubjektet medreflekteres, og at diskussionen om forskningsprocessens demokratiske dimension tages op (Kristiansen & Bloch-Poulsen, 2004; Marshall, 2004; Heen, 2005; Gergen, 2003; Gustavson, 2003).

Det er ikke underligt, at eksplicitering af forskeren som subjekt ofte sker halvhjertet. Gunnarsson og Hee Pedersen peger på, at inddragelsen af forskersubjektet implicerer en dekonstruktionsproces, som 'kan opleves meget konfronterende og i høj grad er en proces, som indebærer, at den enkelte forsker placerer sig selv i en risikofyldt position i forhold til specielt legitimiteten i sit eget felt" (Pedersen & Gunnarsson, 2004:30; Pedersen, 2007).

Ikke desto mindre har vi, da vi stod med "vore" projekter, haft glæde af, at nogle aktionsforskere vovede at skrive ud fra 1. persons perspektivet, og det er således denne nye tradition, vi gerne vil bidrage til. Vi vil særligt fremhæve Heen's artikel om følelser i aktionsforskning, hvor hun reflekterer over "'the role of feelings in AR and why feelings have received so little attention" (Heen, 2005: 263).

I udforskningen af vores egne erfaringer i to aktionsforskningsprojekter vil vi have fokus på følgende spørgsmål:

1. Hvilke forventninger havde henholdsvis forsker og praktikere til relationen mellem parterne, og hvad betød disse forestillinger for processen?

2. Hvilke forestillinger om viden var til stede hos hhv. forsker og praktikere, og hvilke konsekvenser fik disse for processen?

Hovedpointen med artiklen er således at udforske, hvilke udfordringer både forskere og praktikere møder, når de stræber efter fælles vidensproduktion og forskningsformidling.

Vi vil kort præsentere de to forskningsprojekter, vi har været involverede i, for derefter at sætte fokus på dilemmaer, som er opstået, når vi i hjertet bar aktionsforskningens idealer, mens vi satte benene midt i to vidensintensive, moderne organisationsfelter.

Præsentation af to forskningsprojekter

Eksempel 1: Køn i danske bistandsorganisationer

Christina gennemførte i perioden 2000-2003, et forskningsprojekt, hvor målet var at udforske betydninger af køn i bistandsorganisationer i Danmark. Projektet rettede sig mod både Ngo'er, private virksomheder og Danida³. Christina havde på forhånd klare ideer om, at projektet skulle være så deltagerorienteret som muligt. Oprindeligt var projektet formuleret af et forskerteam på tre, men det lykkedes ikke at få finansieret mere end én forsker i halvandet år og en deltidsansat forskerassistent i 6 måneder.⁴ Projektets design var bredt og tilgangen dialogisk, og det trak på en række forskellige metoder.⁵ En vigtig del af projektets design var "dialoggruppen" bestående af 10 enkeltmedlemmer fra forskellige bistandsorganisationer.⁶ Dialoggruppen skulle deltage både i problemformuleringsfasen og i tolkningen af de data, som løbende blev produceret. I det empiriske design indgik afholdelsen af to workshops og produktionen af "videokladder"⁷ til debat, hvor materialet var indsamlet i hollandske og engelske organisationer, som lignede de danske. Projektets konkrete output var en artikelsamling på fire artikler, hvor målgruppen var dialoggruppen og forskersamfundet, oplæg ved forskellige møder i feltet, oplæg på flere forskerkonferencer, brug af videokladderne på offentlige møder og

³ Danish national agency for development aid.

⁴ Christina kendte sit praksisfelt, da hun før projektet i over 10 år havde arbejdet med køn, udvikling og organisation i både danske og udenlandske konsulentfirmaer og ngo'er.

⁵ Metoderne var memory work, "videokladder", to workshops hvor en billedøvelse blev gennemført og offentlige møder om køn og bistand etc.

⁶ Denne gruppe opstod efter at Christina havde inviteret 25 kvinder og 25 mænd fra bistandsverdenen til at deltage for at kunne danne en kønsblandet gruppe på omkring 10-12 personer, disse personer var enten direkte involverede i arbejdet med køn som projektmedarbejdere, eller arbejdede på et ledelsesniveau hvor de havde ansvar for at "integrere kønsdimensionen".

⁷ Videokladderne var et tematisk videomateriale genereret på baggrund af interview om erfaringer med at inddrage kønsdimensionen på et organisatorisk niveau i britiske og hollandske bistandsorganisationer. Dette materiale blev brugt som kickstarter af diskussioner i Danmark, både under workshops og offentlige møder.

Christinas fortsatte deltagelse som "forskerrepræsentant" i formuleringen af et nystartet dansk køns-netværk i bistanndsverdenen.

Eksempel 2: Kompetenceudvikling i psykiatrien

Birgitte afsluttede i 2007 et aktionsforskningsprojekt på en psykiatrisk afdeling på et hospital. Projektet blev til på initiativ af ledelsen i afdelingen. Den havde ansøgt og fået penge til et projekt om formidling til skizofrene patienter vedrørende deres diagnose og handlemuligheder i forhold til denne. Aftalen var, at der blev nedsat en arbejdsgruppe bestående af tre lokale medarbejdere, en læge, en sygeplejerske og en psykolog og to universitetsfolk, en lektor og en forskningsassistent. Alle parter skulle have gennemsnitligt syv timer ugentligt til projektet. Ledelsen betalte universitetsfolkene, men, viste det sig siden hen, forventede, at de lokale medarbejdere "fandt" tid til deres deltagelse ved selv at "omstrukturere" deres arbejdstid.

Idealet var fra start, at alle dele af projektet, såvel problemformulering, udforskning af eksisterende forhold og udvikling af nye handlestrategier, samt afprøvning af disse i praksis, skulle være arbejdsgruppens fælles opgave. Projektet forløb i to faser. Det empiriske design i første fase var observation af eksisterende undervisning af patienter og interviews med patienter og pårørende. Alle interviews blev gennemført og analyseret af en forsker og en praktiker. Det blev tydeligt og interessant, hvordan hhv. forsker og praktiker forventede, spurgte til og vurderede svar forskelligt. Resultatet af fase 1 var en rapport, som udpegede strategier for at opfylde de behov patienter og pårørende havde udtrykt. I fase to var der fokus på udvikling af et model-projekt. Forskere og praktikere udarbejdede en "vidensmappe", og udviklede et to-dages kursus, som alle den psykiatriske afdelings ansatte var på. Kursusdagene lå med tre ugers mellemrum. Alle medarbejdere valgte på første kursusdag en formidlingsopgave, som de skulle arbejde med i praksis for så at fremlægge og evaluere på den anden kursusdag. Der blev ligeledes skrevet en rapport om dette forløb.

Relationen mellem praktikere og forskere er helt central – og ikke uproblematisk...

At etablere en relation

Praktikeres deltagelse i aktionsforskningsprojekter er ikke noget, der blot organiseres som en uproblematisk praktisk aftale mellem de involverede parter. Vores erfaringer er, at spørgsmålet, om hvilke mennesker der ender med at blive aktive i forskningsprocessen, hvor og på hvilke måder, viser sig at blive altafgørende for både relationernes karakter og den viden, som skabes i processen.

Langt de fleste forskningsprojekter med en aktionsforskningsprofil går i dag gennem "udforskningsstedets" ledelse. Når dette led har godkendt

projektet, kan der etableres en relation til de mennesker, som skal deltage i forskningsprojektet. Ledelsen er således usynligt til stede, allerede før forskningsprojektet begynder, i det den har godkendt grundlaget for arbejdet. Omvendt er det svært at forestille sig et aktionsforskningsprojekt uden ledelsesopbakning, selvom det langt fra er den eneste forudsætning for, at det lykkes at etablere et forskningssamarbejde. I Christinas projekt var den eneste form for opbakning dialoggruppens medlemmer fik fra deres respektive ledelser, at de kunne deltage i tre heldagsmøder i arbejdstiden. Det, som gav dialoggruppen kontinuitet, var først og fremmest medlemmernes eget kønspolitiske engagement og personlige interesse i projektet. I enhver organisation kæmpes der om opmærksomhed, legitimitet og status, og hvis forskningen handler om køn, betyder det noget, hvilken position denne tematik har i organisationens værdi-landskab. Hvem betragter det normalt som vigtigt, og hvem tager arbejdsområdet på sig? Christina overvejede nøje, om hun gennem en klar strategisk henvendelsesform, hvor hun refererede til den officielle danske politik på området, ville kunne give projektet legitimitet og dermed etablere relationer til personer i beslutningspositioner, som ville sikre, at projektets konklusioner fik gennemslagskraft. 50 invitationer blev sendt ud til lige mange kvinder og mænd i centrale beslutningspositioner. Alligevel var alle på nær en, som ønskede at deltage i dialoggruppen, kvinder, som i forvejen havde en interesse i temaet køn.

Dialoggruppen kom ikke til at sikre hverken synlighed eller yderligere integration af kønsperspektivet i de danske bistandsorganisationer. Mulige forklaringer er, at ingen mænd deltog i gruppen, og at de kvinder, som deltog, sad i positioner, hvor de blev identificeret med en marginaliseret og tabuiseret kønsproblematik. Det var heller ikke de samme mennesker, der deltog over tid, hvilket gav en manglende kontinuitet i gruppen. Det var de mest politisk engagerede kvinder, som holdt ved, og ingen af disse sad i vigtige beslutningspositioner i deres organisationer. Dilemmaet blev her, at måden Christina fulgte egne idealer om frivillighed og engagement, som konsekvens fik, at hun ikke fik sikret et samarbejde med de magtfulde positioner i organisationerne, fordi de ikke meldte sig frivilligt. Projektets forandringspotentiale, og dermed forskningsformidlingen blev væsentligt svækket.

I projektet på den psykiatriske afdeling var det den ledende overlæge, som spurgte tre personer, der tidligere havde vist interesse for arbejdet med information til patienter og pårørende, om de ville deltage i forskningsprojektets arbejdsgruppe. De sagde alle ja, men var usikre på, hvilke forventninger, der var til dem.

I den forbindelse kan en relevant indvending være, at der slet ikke er tale om et aktionsforskningsprojekt, når ikke deltagerne selv har formuleret den problemstilling, de skal arbejde med (Nielsen & Svensson, 2006). Vores

erfaring er dog, at meget få projekter med en aktionsforskningstilgang igangsættes ved at forskeren bliver opsøgt af en gruppe mennesker, som ønsker at etablere et samarbejde for at "address common needs arising in their daily lives" (Park, 2006). I formidlingen af aktionsforskningsprojekter er det ikke altid tydeligt, hvordan det fælles ejerskab skabes. Birgitte havde med ledelsen forhandlet sig frem til en meget åben forskningsramme, hvor praktikernes viden og erfaringer udgjorde grundlaget for projektets aktiviteter. En sådan projektramme brød radikalt med praktikernes erfaring med forskning og forventning til relationen med forskeren. Deltagerne i arbejdsgruppen forventede, at Birgitte som forsker kom med et færdigt forskningsdesign, og de blev usikre, når hun i stedet lagde op til fælles diskussioner om, hvad der skulle være projektets teoretiske og metodiske grundlag.

Dilemmaet blev, at hun på den ene side skulle arbejde hårdt for at blive genkendt som en legitim og kvalificeret forsker og på den anden skulle kæmpe lige så hårdt for at overbevise praktikerne om, at projektets åbne ramme ville gøre det muligt sammen at producere en anderledes valid viden, som kunne bevæge deres egen og deres kollegaers praksis.⁸

At lære gennem erfaringer med relationer

Vi argumenterer her for, at netop forskernes bestræbelser på at etablere en relation til et praksisfelts medlemmer kan give empirisk indsigt i, hvilke betydninger, der omgiver det sagsforhold, der arbejdes med, hvilke magtforhold der dominerer og hvilke praksisser, der har gennemslagskraft i de grupper eller organisationer, forskeren skal samarbejde med.

Christina oplevede f. eks., at hun slet ikke lykkedes med at etablere en relation til det statslige Danida. Danida fremfører ofte vigtigheden af at samarbejde med danske forskningsinstitutioner, idet det vurderes, at forskningsbaseret viden kan føre til bedre praksis i de udviklingslande, Danmark støtter. Samme organisation har ydermere formuleret den nationale kønsstrategi, som både private konsulentvirksomheder og de danske NGO'er, som arbejder med udviklingsbistand, skal forholde sig til. Ikke desto mindre var denne magtfulde statslige aktør ikke til at få etableret et samarbejde med. Christina havde inviteret seks repræsentanter fra organisationen til at deltage i en tre timers miniworkshop, da hun havde taget hensyn til, at organisationen var travl, og at der af samme grund nok ikke var ressourcer til mere. Det tog 10 måneder at få fastsat en dato for workshoppen, og da den endelige skulle afholdes, var det midt i en nedskæringsrunde. Som følge af krisemøder, skulle halvdelen af deltagerne gå efter en time. Den planlagte workshop gik i vasken. Lignende erfaringer beskrives hos Huxham og Vangen, som

---

⁸ Judith Newman og Steiner Kvale bruger begrebet kommunikativ validitet som et validitetskriterium, der har fokus på forskningspraksis. (Kvale, 1998; Newman, 1999)

konstant oplever, at "team-members arrived late and other arranged to leave soon..." (Huxham & Vangen 2003:391).

Vanskelighederne med at få de forskellige typer af deltagelse til at fungere, "afsløre" grænser i feltet, som samtidig pegede på, hvorledes kønnede betydningsstrukturer og magt spiller sammen i organisationers daglige praksisser. Argumenterne for ikke at deltage, protesterne mod bestemte italesættelser af køn og den manglende respons blev spor, som kunne forfølges i arbejdet med at forstå de samfundsmæssige betingelser, køn som forskningstematik lever i.

I vores optik beriges forståelsen af et felt og dets grænser, når det, der sker i mødet mellem forskning og felt, inddrages i analysen. Den viden, som produceres i (aktions)forskningsprojekter, kan ikke forstås uafhængigt af de rammer, relationer og situationer, der danner konteksten for produktionen. Derfor må de ekspliciteres således, at den producerede viden afspejler den kompleksitet og nuancerighed, som karakteriserer levet liv.

Samarbejdsrelationer handler om læring gennem "caring, daring and sharing"

Selvom vore projekter på en række væsentlige punkter var forskellige, var vi i vores videnskabsteoretiske udgangspunkter præget af aktionsforskningens ideal om, at samtlige deltagere i en fælles proces stræber mod at opnå ligeværdighed i relationerne (se også Gudiksen, 2004). Vi gik begge ud fra, at læring først og fremmest foregår gennem handlinger og i en relation. En tanke som er grundlæggende i aktionsforskningen. Uden læring ingen aktionsforskning (Lewin, 1946). At være i en relation og at fastholde dialogen forudsætter en indsats og et ønske fra begge parter om sammen at nå en bedre forståelse af et fænomen.

Kristiansen og Bloch-Poulsen har en smuk formulering om, hvorledes det dialogiske aspekt er koblet til spørgsmålet om at drage omsorg for hinanden i en relation. De definerer dialogen som:

"an exploratory conversation in which the partners jointly strive to achieve a better understanding or to become wiser together. It is characterized by sharing, daring and caring. Sharing means that all partners are willing to share their knowledge with everyone else. Daring means that they are willing to run a risk and question their own and others' basic assumptions or self-referentiality. Caring means that the exploratory mood is based on an honest and forth right intent towards others." (Kristiansen and Bloch-Poulsen, 2004:373)

Vi kan genkende disse idealer om at etablere ligeværdige og demokratiske relationer, men har oplevet, at det oftest er forskeren, som faciliterer forskningsprocessen – også i aktionsforskningsprojekter. Forskeren er den person, som i vores kultur indtager en social position som overordnet og styrende, og hun⁹ synes at være den, der har mest på spil. Hun bliver dermed den, som tager ansvaret for etableringen og fastholdelsen af relationen. Lennie et al. (2003:71) fortæller, at nogle deltagere brugte metaforen "mor" til at beskrive en gruppe kvindelige forskere. De understreger, at denne metafor er tegn på den opbyggende og omsorgsfulde position, forskeren tildeles af deltagerne, men at den samtidig rummer hierarkiske konnotationer. Vi kan genkende denne metafors indhold fra de relationer, vi fik etableret med deltagerne i "vore" projekter, og måske favner netop denne metafor det ulige magtforhold mellem deltagerne i et forskningsprojekt, samtidig med at den illustrerer, at forskerens biologiske køn er på banen, når hun positioneres af andre.

Til trods for vores høje idealer om demokratisk deltagelse mellem forskere og praktikere, så var vi ikke eksplicite om dem i processen i de relationer, vi indgik i. De partnerskabsideal, vi havde med os, var faktisk ikke tanker, vi indviede deltagerne i, endside gik i dialog med dem om. Når vi er utilpasse ved "mor metaforen" handler det i høj grad om deltagernes evne til her at kaste lys på kontrollerende og måske endda konfliktafvigende dimensioner i vores praksis. Når vi tænker tilbage, slår det os, i hvor høj grad vi har brugt tid på at tage stilling til kommunikationstaktiske forholdemåder for at kunne opnå den type relation, vi ønskede at arbejde i og som lå tættest på vore egne billeder af, hvad god deltagerorienteret forskning er.

Eksempelvis insisterede Birgitte på, at projektet på den psykiatriske afdeling ikke skulle styres af på forhånd formulerede hypoteser, som skulle testes, ligesom der heller ikke skulle formuleres en klar teoretisk referenceramme, som projektet skulle referere til. Birgitte præsenterede den epistemologiske ramme som åben og pragmatisk, selvom hendes antagelser om sprog, relationer og magt som konstituerende for mulighedsrum udgjorde et faktisk teoretisk referencepunkt. Et referencepunkt, som ikke blev gjort til genstand for dialog, fordi Birgitte vurderede, at en eksplicitering af dette ville være for forstyrrende for de lokale praktikere og dermed for processen.

Disse spørgsmål blev påtrængende på en temadag midtvejs i projektet, hvor Birgitte havde inviteret Christina til at bistå arbejdsgruppen som ekstern konsulent. Formålet med temadagen var at reflektere over det foreløbige samarbejde. Birgitte oplevede her, at de lokale praktikere var

---

⁹ Når vi skriver om "forskeren" i almindelighed, så burde vi skrive han/hun, da denne kan være af begge køn. For læsevenlighedens skyld, vælger vi alene at skrive "hun" i denne artikel.

langt modigere end hende selv, når det gjaldt det at formulere tanker og følelser om projektet og samarbejdet. Hun havde svært ved at lægge rollen som konstruktiv overbliksgivende leder fra sig, og når hun gjorde det, så blev hun spag i mælet, fordi hun ikke kunne finde sig selv i gruppen udenfor mor/forskerrollen. Hun måtte erkende, at hun ikke var i stand til at konfrontere de lokale praktikere med, hvordan hun havde oplevet deres deltagelse, fordi hun ikke kunne gøre det uden at udtrykke en frustration over processen. Der var for mange følelser på spil, og hun var bange for, at et skift i hendes position i gruppen ville få negative følger for det videre forløb. I en sådan situation bliver spørgsmålet om, hvad forskerens egne sociale kompetencer betyder, noget man må forholde sig til.

På samme temadag blev arbejdsformen i gruppen diskuteret, og det blev her tydeligt, at de lokale praktikere ikke ønskede demokratisk ligestilling – "jeg vil gerne være passager, jeg har tillid til jer som chauffører" – som en af dem sagde. Det vil sige, at forskerne stod alene med forestillinger om ligeværdighed eller rettere: Birgittes dilemma blev, at hun ønskede at have en ligeværdig relation, mens hun i praksis forholdt sig strategisk til de lokale praktikere. Det var hendes afvejning af, hvad arbejdsgruppens andre medlemmer "kunne tåle at høre" og hvor meget hun kunne tillade sig at være til stede som person, f.eks. med en tvivl eller et ubehag i forhold til konkrete samarbejdssituationer, som fik foretræde. Hvad ville det blive for risikabelt at eksponere, uden at samarbejdet led overlast? Hvordan kunne hun sikre, at hendes aktionsforskningsstrategi forblev intakt, at projektet kunne afsluttes i en konstruktiv ånd, og at hun blev ved med at have legitimitet som den forskningsansvarlige?

For Christina og hendes forskningsassistent tog dilemmaet sig anderledes ud. De så sig selv som praktikere og betragtede feltets praktikere som ligeværdige diskussionspartnere endda med sammenfaldende interesser i at udforske kønsrelationer. Christina havde selv en professionel baggrund inden for udviklingsbistandsfeltet og følte sig derfor bekendt med deltagerens ræsonnementer og forventede, at også de andre ville genkende og anerkende hende som en legitim, vidende og ligeværdig deltager. Reaktionen fra deltagerne i dialoggruppen vidner om, at hendes baggrund i feltet ikke altid blev betragtet som gyldig, da hun nu var forsker og repræsentant for et nyt fagfelt, nemlig det akademiske. Deltagerne talte til hende i hendes position som udefrakommende akademiker og forventede at blive præsenteret for analyser, konklusioner og konkrete forslag til forandringstiltag, som de så med deres viden kunne implementere direkte i deres organisationer. I dag kan vi se, at Christinas forståelse af relationen måske var naiv. I langt højere grad end hun havde ønsket, blev forskningsforløbet og typen af relation/arbejdsdeling nemlig defineret af hende som udenforstående forsker, også fordi deltagerne formulerede denne position for hende og bad hende indtage den.

Skåret ind til benet, så brugte vi vores sociale kompetencer til at opbygge relationer, hvor vi blev respekterede som fagligt kompetente personer til at etablere projekter med et teoretisk perspektiv i overensstemmelse med egne normative forskningsidealer om demokrati og deltagelse. Dilemmaet vi stod i handlede om, at idealerne om deltagelse, fælles ansvar og ligeværdighed ikke kunne udfoldes og udforskes, delvist fordi vi ikke selv vovede at gøre dem eksplicite. De blev til krav fra os til de andre deltagere og ikke til behov formuleret i fællesskab eller som resultat af en fælles forhandling.

Forskellige kommunikationsformer

I Birgittes projekt ønskede hun, at deltagerne var med i projektets beslutningsprocesser og i udførelsen af de planer, de sammen lagde. På hospitalet dominerede imidlertid en diagnosticerings- og fejlfindingskultur, som vanskeliggjorde fælles dialog. Ikke alle deltagere var vant til, at deres meninger blev hørt eller til at blive involveret i beslutningstagning. Birgitte oplevede miljøet som et miljø med meget lidt anerkendelse og næsten ingen erfaring med fælles refleksion. Organisationskulturen var præget af en praksis, hvor man meddeler sig og afrapporterer. Alle kan meddele, hvad de har observeret og hvilke handlinger, de har foretaget eller vil foretage, men få spørger "hvorfør det" eller "har du overvejet at gøre noget andet". Sådanne spørgsmål ville kunne opfattes som udtryk for kritik, hvilket der ikke syntes at være tradition for at kunne håndtere.

Den nævnte diagnosticerings-, fejlfindings- og meddelelseskultur betød, at Birgitte fandt det overvældende udfordrende at introducere en anerkendende og udforskende tilgang til de problemstillinger, gruppen skulle arbejde med. Projektet var højst sandsynligt ikke blevet gennemført, hvis ikke hun ikke havde haft mulighed for at ansætte en forskningsassistent. Sammen kunne de i praksis introducere forskningsbaserede bud på samværs- og diskussionsformer, som var anderledes end de eksisterende, idet de kunne agere anerkendende over for hinanden og de øvrige deltagere og dermed give denne handle måde legitimitet. (Barett & Fry, 2005).

I praksis kom det til at betyde, at de to forskere introducerede en måde at kommunikere på, som de lokale praktikere ønskede at koble sig på, fordi de følte sig inviteret ind, og fordi de oplevede, at nye mulighedsrum åbnede sig i interaktionen. Peter Reason (2006:163) har haft lignende erfaringer og nævner, at det at introducere nye kommunikationsformer kan være af større betydning end det konkrete produkt af en aktionsforskningsproces.

Konkrete arbejdsvilkår sætter rammer for relationen

En lang række af de dilemmaer, vi kom til at stå i som aktionsforskere i forhold til de relationelle aspekter, ser vi som strukturelt betingede.

I vores projekter fik new public management-traditionen og dennes indvirkning på medarbejdernes konkrete arbejdsvilkår stor betydning for, hvordan og hvor meget praktikerne kunne og/eller ville involvere sig. (Åkerstrøm & Born, 2001; Kristiansen & Bloch-Poulsen, 2006).

"Tid" viste sig at være en helt central faktor i begge vore eksempler. Måske er det ikke tilfældigt, at Christina, som skulle ind i de halv- og hel privatfinansierede bistandsorganisationer, oplevede forhandlingerne om ressourcer direkte formuleret, da hun søgte at skaffe sig adgang, mens Birgitte, som skulle ind i det offentlige sundhedsvæsen oplevede, at der ikke blev talt om budgetter og ressourcer, men lå en udtalt forventning om, at medarbejderne altid kunne løbe lidt stærkere. Under alle omstændigheder bliver dilemmaet, at jo mere aktionsforskeren fordrer fælles og ambitiøs handling, jo mere presser hun medarbejderne i et i forvejen presset arbejdsliv.¹⁰

Kristiansen og Bloch-Poulsen udfolder diskussionen om deltagelse og involvering som et dilemma i teambaserede organisationer, og de peger på det faktum, at medarbejderinvolvering i egne arbejdsprocesser både opleves som en konstruktiv udfordring og en aktivitet, som indebærer en mulig udnyttelse af medarbejderne (Kristiansen & Bloch-Poulsen, 2006:164). Det var netop, hvad vi også oplevede. Vi havde som forskere ikke gjort os selv eller praktikerne klart, hvor tidskrævende et projekt, vi sammen stod overfor eller hvordan vi sammen kunne håndtere problemet med de begrænsede ressourcer.

Interesseforskelle i relationen

Det er altså vores erfaring, at der oftest i det konkrete møde mellem forskere og praktikere opstår interessesammenstød, fordi forskellige logikker og praksisformer mødes. Hvis vi tør begive os ud i en dekonstruktion af såvel vores egne som de andre deltageres forestillinger om, hvordan "rigtige" forskningsrelationer ser ud, så er der grundlag for en åben kommunikation. Vi må turde gå i dialog omkring definitionsmagt, ressourcer og ansvarsfordeling. Kenneth Gergen peger på, at det netop er aktionsforskningen, der som forskningstilgang har en så bred forståelse af menneskelig handlen, at den har mulighed for at udforske processer af "ongoing" refleksion blandt de deltagende parter (Gergen 2003:44), men ligetil er det ikke.

Vi har nu givet en række eksempler på, hvilke dilemmaer vi har oplevet knytter sig til relationerne mellem forsker og praktikere, når vi mere – og måske især mindre – reflekteret og formuleret, har søgt at praktisere vore forestillinger om demokratiske og ligeværdige relationer.

---

¹⁰ Anne Inga Hilsen (2006) tager i artiklen "And they shall be known by their deeds" problematikken op og argumenterer for "de små skridts sejr" som en måde at håndtere dilemmaet på.

Vi har berørt de dilemmaer, som handler om, hvad der sker, når det er gennem ledelsen, forskeren får lavet aftaler og definitionsmagten i forhold til, hvad der kan lade sig gøre ikke ligger hos deltagerne, men højere oppe i hierarkiet. Vi har også vist, at forskellige forventninger til relationens udformning vil udstikke rammerne for den type relation, som etableres. Vi har ligeledes været inde på, at de interesseforskelle, der findes mellem forskere og praktikere, kommer til at betyde noget for de forventninger, aktørerne har til hinanden og for den arbejdsdeling, som udvikler sig i forskningsprocessen mellem aktionsforsker og praktikere. Endelig har vi ønsket at påpege, at betingelserne for at arbejde med forskning inden for et aktionsforskningsparadigme i stadig højere grad bliver besværliggjort af senmoderne livs (arbejds)betingselser.

Forskningsformidling? Ja, men af hvilken viden?

I den interaktive forskning, hvor forskeren samarbejder med grupper udenfor universitetet, giver det god mening at spørge, om det er muligt at kommunikere på tværs af forskellige systemers logikker, og om det ene systems logik ikke altid vil "overrule" det andet felts, f.eks. når aktørerne skal definere, hvad der er legitim og brugbar viden? Er det overhovedet muligt at krydse forskellige praksisfelters normer og forståelsesrammer og hvad betyder det for formidlingen af forskningens "resultater"?

Fælles udvikling af ny viden?

Vi tror, at de fleste forskere, ligesom os, forbinder god forskning med oplevelsen af, at vores forståelse af verden udvides. Vi opdager ting og forstår dem på måder, vi ikke hidtil har forstået. Det entydige bevæger sig over i det flertydige og u håndgribeligt komplekse. Vi genopdager pludselig noget, som vi havde glemt. Vi oplever øjeblikke, hvor vi har fornemmelsen af, at både vi selv og dem, vi er sammen med, lærer noget nyt. Det er det, der gør det værd at forske, det er det vi oplever som videnskabelse. Se også Melrose (2001) om, hvordan aktionsforskning kan ses som en læreproces.

Der er inden for aktionsforskningstraditionen enighed om, at det ikke er bevidsthed, men handling, som er tankens udspring. (Gudiksen, 2004:23-25). Mens refleksion i en poststrukturalistisk optik også ses som en social praksis, så er handling i aktionsforskningsammenhænge direkte knyttet til fælles "aktioner", forstået som praktiske fysiske handlinger. Praksis er det, man gør sammen. Det er ikke bevidstheden, der gør, at vi forandrer os, men handlinger. Den helt radikale udgave af denne tanke kommer fra Kurt Lewin (1946), der mente, at man først lærer et socialt system at kende gennem forsøget på at forandre det. Forandringshandlingen i sig selv giver bevidsthed om verdens beskaffenhed – handlinger knyttet til forandring generer viden.

Ønsket om at opbygge stabile rammer til at forstå en forunderlig verden deles af forskere og praktikere. Det er vished, en mening, et ståsted, både forskere og praktikere synes at være på jagt efter. Vores dilemma som forskere bliver, at vi bliver fanget ind af egne og praktikernes behov for at kunne tilbyde/få klare svar og resultater og vores poststrukturalistiske bestræbelse på at dekonstruere feltets dominerende diskurser gennem kritisk refleksion og skabelse af nye spørgsmål til eksisterende praksisser og forståelser (Søndergaard, 1996).¹¹

Vores erfaring er, at dét at producere ny viden sammen, er lettere sagt end gjort. To ting springer i øjnene, når en poststrukturalistisk vidensforståelse, om end udfordret af aktionsforskningens ontologi, mødes med et praksisfelts noget anderledes formulerede forventninger til viden produceret af akademikere. Den ene omhandler spørgsmålet om, hvem der har/tager/får magten til at definere, hvad brugbar viden er. Den anden omhandler spørgsmålet om, hvem der hvornår udøver magten til at bestemme, hvad det er mest relevant at arbejde med i processen. Disse to spørgsmål har selvsagt en indre sammenhæng. Vi mødte i de projekter, vi var involverede i, forståelser af viden, som vi ikke havde lyst til at tale ind i og vi oplevede, at forskellige forståelser af viden(skab) skabte både uklarhed og direkte uenighed, både mellem forsker og felt og mellem feltets deltagere.

I mødet med såvel arbejds- som styregruppe i projektet på den psykiatriske afdeling blev den form for vidensproduktion, Birgitte fandt relevant og perspektivrig, udfordret. Praktikere gik til projektet med – formoder Birgitte ud fra de mange samtaler i projektgruppen – to typer forventninger til forskerne; nemlig at de kunne bidrage til at producere ny viden¹², og at de kunne bidrage til at skabe forandring i afdelingens praksis.

Deres erfaring med vidensproduktion havde det klinisk kontrollerede forsøg som referencepunkt. Meget forenklet handler "medicinsk evidensbaseret forskning" om at vurdere, hvordan patienten eller en patient-population har det og så gennem eksperimenter undersøge, hvad der kan gøres for at bedre tilstanden. Det er altså målet – en "sund" tilstand – der er i fokus i vidensproduktion. Denne forskningsforståelse knytter sig til en positivistisk verdens- og individforståelse og får betydning for, hvilken type forskning, der anses for at være nyttig.

---

¹¹ Ønsket og behovet for klarhed og enkelthed bliver ikke mindre, når vi taler om forskningsformidling, hvor kompleksitetsreduktion bliver et must, der nemt kan fordreje det egentlige budskab.

¹² Inden for hospitalsområdet skærpes opmærksomheden i disse år på, at medarbejderne producerer forskningsresultater, uden at dette dog sætter sig spor i form af øgede ressourcer til denne type aktivitet.

Praktikernes erfaring med forsknings- og udviklingsprojekter gjorde da også, at de forventede at komme til at udføre en række ekstra opgaver som handlede om at veje, måle, spørge til og derefter registrere ny data. Opgaver, som i øvrigt kom oveni deres andre arbejdsopgaver. Birgitte fornemmede, at de lokale praktikere tidligt i projektet havde en positiv forventning om, at de måske her, fordi Birgitte kom fra faget Kommunikation kunne få noget andet i dette projekt, da forskerne lagde op til at lade eksisterende praksis og praktikernes forandringsønsker spille en central rolle.

De mange problemer som er forbundet med en positivistisk forskningsforståelse, skal vi ikke gå i dybden med her, dog er det slående inden for feltet "undervisning af patienter", hvor udbredt det er at måle på en variabel igennem det iværksatte forsøg, mens forsøgets kontekst forestilles at være konstant. Birgittes relativt korte erfaring inden for det psykiatriske felt viser det stik modsatte, nemlig at intet er konstant og at forandringer på alle niveauer (faglige, strukturelle, organisationskulturelle, økonomiske, relationelle etc.) sker med stor hast og med betydning for andre områder end dem, som umiddelbart virker berørt.

Birgitte og hendes forskerkollegas oplevelse var, at praktikernes forventninger til dem som vidensproducenter var modsatrettede. Forenklet kan man sige, at forskerne på den ene side skulle præstere forskning på de kendte præmisser, mens de på den anden side rigtig gerne måtte bidrage med positive forandringer af eksisterende praksis og de eksisterende forhold, hvis det vel og mærke ikke forstyrrede eller krævede for meget af deltagerne.

En række indledende møder i arbejdsgruppen havde karakter af, at praktikerne spurgte, hvad forskerne forestillede sig. Når vi f.eks. fortalte, at vi syntes, at projektet skulle tage udgangspunkt i patienters og medarbejderes erfaringer og ønsker i forhold til at få og give information, så vakte det undren og usikkerhed i gruppen. Hospitalets ansatte havde svært ved at tro på, at der kunne komme noget brugbart ud af det, samtidig med at det kunne karakteriseres som forskning. På disse møder virkede det voldsomt provokerende, at forskerne vendte samme spørgsmål mod praktikerne og spurgte til, hvad de forestillede sig, at der skulle komme ud af samarbejdet og således lagde op til at vidensproduktionen skulle foregå som en fælles vidensproduktion.

Bjørn Gustavsen (2003;159) påpeger, hvordan et positivistisk forskningsideal kan presse forskeren ind i en individualistisk rolle og ikke en kollektiv: "Each researcher is brought to see him- or herself as a complete rational subject capable, as an individual, of understanding the world"

Det passer ganske godt med de forventninger, Birgitte og hendes forskningsassistent følte sig sat over for. Det blev efterhånden klart, at de hverken kunne – eller ville – bidrage til den form for forskning, der traditionelt produceres inden for det medicinske felt, og som er den prestigegivende her. Lidt firkantet sagt, så spurgte praktikerne til objektivitet, distance og kontrol, mens forskerne argumenterede for relevans, dialog, forandring og et validitetskriterium, som handler om, hvorvidt det, som blev skabt gennem samarbejde, kan bruges i praksis. Vi ser denne diskussion som udtryk for en forhandling om, hvad videnskab er, hvor forskerne blev opfordret til at præcisere deres argumentation for, at enhver viden(skab) kan dekonstrueres og fortolkes ud fra nye perspektiver, som vil give nye kundskabstilbud og at det alligevel er meningsfuldt at producere kundskabstilbud, som på grundlag af en formuleret metodologi er bedre bud end tilfældige erfaringer eller informationer. Eller som Patti Lather (1991:116) formulerer det, så er det ikke sådan, at "if we cannot know everything, then we can know nothing". Det var en sådan forståelse, forskerne forsøgte at introducere til de lokale praktikere og som førte til en blanding af afventende skepsis og nysgerrig interesse.

Kampene for at skabe fælles forståelse af relevans hos forskere og praktikere gjorde det klart for os, at forskning og forskningsformidling for os kun giver mening, hvis den kan få betydning for menneskers måde at forstå og/eller handle på i forhold til problematikker, som er relevante i deres liv. Vi har respekt for, at andre kan have andre erkendelsesinteresser. Men det, vi stræber efter i en forskningsproces, er, at de perspektiver som opstår, på én gang er genkendelige og forståelige, og samtidig rummer noget ukendt og anderledes, som giver anledning til at se og forstå "det selvfølgelige" i et nyt perspektiv.¹³

I begge projekter foregik der på forskellige tidspunkter i processen – mere eller mindre – direkte forhandlinger om, hvilken type viden, det fælles arbejde skulle bidrage til at producere og hvem, der ville kunne have interesse i den viden, projekterne havde skabt. For hvilken interesse havde deltagerne i en dekonstruktion af feltets naturliggjorte praksisser og betydningssystemer? Og hvad kunne de bruge en forskers forestillinger om, hvad det var relevant at beskæftige sig med i det felt de, og ikke forskeren, kendte indefra?

I projektet om køn og organisationer bad Christina på et tidspunkt dialoggruppen om at deltage i bearbejdningen af de producerede data. Som input til denne bearbejdning fremlagde hun et teoretisk perspektiv på køn,

---

¹³ Chandler & Torbert (2003) introducerer begreberne single-, double- and tripleloop feedback i relation til et first-person awareness, en second-person Conversation og en third-person Organizing og søger på denne måde at indfange spændvidden i forskning-praksis relationerne.

som hun havde gjort meget ud af at formidle enkelt og klart. Hun inviterede deltagerne i dialoggruppen til at fortælle, hvad et sådant perspektiv kunne bidrage med i forhold til at analysere de producerede data, men blev gjort opmærksom på, at hun ikke skulle regne med anden deltagelse end dialoggruppens simple fysiske tilstedeværelse. Praktikerne ønskede selvsagt selv at definere grænserne for deres deltagelse og forventede, at forskeren producerede den nye viden, som de så nok skulle sørge for at bruge i praksis i deres hjemmeorganisationer. "Vi har vores arbejde og opgaver, du har dit", var det klare budskab. Den viden de først og fremmest efterspurgte, var videnskabelige forklaringer på, hvorfor "det der med køn" er så svært, hvorfor der er så meget modstand, hvilke gode eksempler på en anderledes praksis, de kunne præsentere deres organisationer for, og hvilke personlige strategier de kunne vælge, så arbejdet med kønsperspektivet ville blive mindre op af bakke. Hvad virker og hvordan skal jeg agere som kønspolitisk bevidst medarbejder i en bistandsorganisation? Det var svar på denne type spørgsmål de først og fremmest forventede. Faste og mere entydige svar produceret i en anderledes arbejdsdeling end den fælles åbne og reflekterede ånd, Christina havde forestillet sig processen skulle foregå i.

Aktionsforskningsidealet om fælles vidensproduktion gjorde en forskel

Vi har ovenfor givet eksempler på, hvordan samarbejdet mellem forskere og praktikere udfordrede alle deltagernes forståelser af, hvad relevant viden er. Vi tror imidlertid stadig, at den viden, i form af såvel teoretiske perspektiver som erfaringer og praktiske handlinger, som forskere og praktikere tilsammen besidder, i en fælles praksis kan bringes i spil med henblik på at skabe mere valid og brugbar viden. Og at det kan ske på måder, som ikke ville kunne lade sig gøre uden begge parter deltagelse og åbenhed over for det forudsigelige.

I forskningsprojektet om køn fik praktikernes tilstedeværelse i vidensproduktionens forskellige faser, betydning for vinklingen af den videre udforskning af de kønnede betydninger i bistandsorganisationerne. Det var f.eks. deltagernes fokuseringer, deres spørgsmål, forholdemåder og perspektiveringer, som inspirerede Christina i hendes analysevalg, fordi hun opdagede nye aspekter sammen med de andre deltagere. Selvom der ikke var tale om en organiseret fælles vidensproduktion, ville det være forkert at kalde hendes analyse for entydigt forskerdefinerede. Der er centrale analysetemaer, hun aldrig ville have fået øje på, hvis ikke det havde været for de mange mennesker og den megen kommunikation og interaktion mellem dem der var indbygget i projektdesignet. Aktionsforskningen handler mest af alt om de gensidige læreprocesser mellem forskere og andre deltagere, om disse andre deltagere som eksperter på områder, hvor vi som forskere er novicer eller måske helt ignoranter.

Forskningsformidling – erfaringer og vilkår

Birgitte kan nikke genkendende til Christinas erfaring for, at samarbejdet, trods de beskrevne udfordringer, gav indsigter og perspektiver, som ikke ville være fremkommet uden et tæt samspil mellem forskere og praktikere. Samtidig oplevede Birgitte, at både praktikerne i arbejdsgruppen og andre medarbejdere i afdelingen udtrykte forundring over, hvordan andre måder at kommunikere på førte til andre relationer end dem, der normalt fandt sted. Desuden har Birgitte en fornemmelse af, at dét, at praktikerne var med til at udvikle og introducere formidling til patienter, havde afgørende betydning for, at det lykkedes at etablere nye formidlingsformer på den psykiatriske afdeling. Det lykkedes at dele erfaringer fra et andet fags kommunikationstradition, som inspirerede til dialogiske formidlingsformer, hvor faglig viden blev sat i spil i forhold til patienter og pårørendes erfaringer og holdninger.

Det står formodentlig ganske klart for læseren, at aktionsforskning er en tidskrævende forskningsmetode, som rummer særlige udfordringer og særlige kvaliteter. Det kan synes vanvittigt at kaste sig ud i en sådan praksis, fordi vi, som forskere, i stadig højere grad er bundet op i det videnskabelige systems logik, hvor konkurrence på antal publikationer er et centralt element, hvis man vil genkendes og anerkendes som legitimt medlem af et forskerfællesskab. Samtidig må vi erkende, at viden om tidskrævende "sharing, daring og caring"-tilgange (Kristiansen & Bloch-Poulsen, 2004) i vidt omfang falder uden for den videnstradition, vi kender til i det offentlige rum, og som dominerer universiteterne i dag.

Erfaringerne fra de to projekter, vi her har bearbejdet, har kun bekræftet vores antagelse om, at en vej at gå, er at turde dele erfaringer om de dilemmaer, som kan opstå og gøre dem til en del af vidensproduktionen, en del af forskningsprocessen, en del af forskningsformidlingen. De fortæller nemlig noget centralt om vilkår og muligheder for såvel forskeren som praktikerne på det felt, som er involveret i forskningen.

Referencer

- Berger, B., & Ve, H. (2001). Action research for gender equity. Buckingham/Philadelphia: Open University Press.
- Barrett, F. og Fry R (2005) Appreciative Inquiry: A Positive Approach to Building Cooperative Capacity, Taos Institute Publications
- Bourdieu, P. (1997). Af praktiske grunde. København: Hans Reitzels forlag.
- Bradbury, H., & Reason, P. (2001). Introduction: Inquiry and Participation in Search of a World Worthy of Human Aspiration. In P. Reason & H. Bradbury (Eds.), Handbook of Action Research. London: Sage.

- Callewaert S. (1997). Bourdieu studier. København: Institut for filosofi, pædagogik og retorik, Københavns Universitet.
- Chandler, D., & Torbert, B. (2003). Transforming inquiry and action. *Action Research*, 1(2) 133-152.
- Dick, B. (2006). Action Research literature 2004-2006, themes and trends. *Action Research*, 4(4) 439-458
- Dreyfus H., Dreyfus D & Athanasiou, T (1986) *Mind over machine: the power of human intuition and expertise in the era of the computer*, Blackwell
- Gergen, K. (2003). Action research and orders of democracy. *Action Research*, 1(1) 39-56.
- Gudiksen J. (2004). Aktionsforskningens selvforståelse. En begrebslig diskussion af handlings- og forandringsopfattelser i aktionsforskningen. *Nordiske udkast* 2, 23-32.
- Gustavsen, B. (2003). New forms of knowledge production and the role of action research. *Action Research*, 1(2) 153-164.
- Heen, H. (2005). About feelings in action research. *Action Research*, 3(3) 263-278.
- Hilsen, A. I. (2006). And they shall be known by their deeds. *Action Research*, 4(1) 23-36, Sage.
- Huxham, C., & Vangen, S. (2003). *Researching Organizational Practice Through Action Research: Case Studies and Design Choices*. *Organizational Research Methods*, 6(3) 383-403.
- Kristiansen, M., & Bloch-Poulsen, J. (2006). Involvement as a dilemma - between dialogue and discussion in teambased organizations. *International Journal of Action Research*. 2(2) 163-198.
- Kristiansen, M., & Bloch-Poulsen, J. (2004). Self-referentiality as a power mechanism, Towards dialogic action research. *Action Research*, 2(4) 371-388.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing: The qualitative research interview is a construction site of knowledge*. London: Sage.
- Lather, P. (1991). *Getting Smart: Feminist Research and Pedagogy With/in the Postmodern*. New York: Routledge.
- Lennie, J., Hatcher, C., & Morgan, W. (2003). Feminist discourses of (dis)empowerment in an action research project involving rural women and communication technologies. *Action Research*, 1(1) 57-80.
- Lewin, Kurt (1946). Action research and minority problems. *Journal of social issues*, 2, 34-36.

- Marshall J. (2004). Living systemic thinking. *Action research*, 2(3) 305-325.
- McIntyre, A., & Lykes, B. (1998). Who's the Boss? Confronting Whiteness and Power Differences within a Feminist Mentoring Relationship in Participatory Action Research. *Feminism and Psychology*, 8(4) 427-444.
- McNiff, J. (2002). *Action research principles and practice*, London & New York: Routledge/Falmer.
- Melrose, M. (2001). Maximizing the Rigor of Action Research: Why Would You Want To? How Could You? *Field Methods*, 13(2) 160-180.
- Merleau-Ponty, M. (1969). *Tegn. Udvalgte Essays*. København: Rhodos.
- Newman, J. (1999). Validity and Action Research: An Online Conversation. In I. Hughes (Ed.), *Action Research Electronic Reader*. Retrieved November 2, 2008, from <http://www.lupinworks.com/article/validity.html>.
- Nielsen K. A., & Svensson, L. (eds) (2006). *Action and Interactive research. Beyond practice and theory*. Maastricht: Shaker publishing.
- Park, P. (2001). Knowledge and participatory research. In P. Reason & H. Bradbury (Eds.), *Handbook of Action Research* (pp. 83-93). London: Sage.
- Park, P. (2006): What Is Participatory Research? A Theoretical and Methodological Perspective in *Voices of Change: Participatory Research in the United States and Canada*. by Mary Brydon-Miller, Budd Hall, Ted Jackson, Peter Park (eds) Bergin & Garvey, Westport, CT. Publication
- Pedersen C. H., & Gunnarsson, E. (2004). Hovedbrud - mens vi gør feministiske forskningsstrategier i organisationer. *Kvinder, Køn og Forskning*, 4.
- Pedersen, Christina Hee (2004) "Billedet som anker. Metodisk inspiration til kvalitativ kommunikationsforskning" i *Nordicom Information*, årgang 26, nr. 1 p 41-57 Gøteborg
- Pedersen, Christina Hee (2007): "While Doing The Successful Researcher Experimental Writing On Academic Lives In Neo-Liberal Surroundings" in *Journal of curriculum theorising*. Co-producers: Birgitte Ravn Olesen, Ursula Plesner, Louise Phillips and Bente Kristiansen. Department of communication, business and information technologies, Roskilde University.
- Pedersen, C. H. (in print). While Doing The Successful Researcher Experimental Writing On Academic Lives In Neo-Liberal Surroundings. *Journal of Curriculum Theorising*.
- Reason, P. (2006). Choice and Quality in Action Research Practice. *Journal of management inquiry* 15(2) 187-203.

Schön D. (1983). *The reflective practitioner. How professionals think in action.* New York: Basic Books.

Svensson L., Brulin, G., Ellström, PE., & Widegred, Ö. (2002): *Interaktiv forskning – för utveckling av teori och praktik 2002:7.* Stockholm: Arbetslivsinstitutet. Stockholm.

Søndergaard D. M. (1996). *Tegnet på kroppen. Køn: Koder og konstruktioner blandt unge voksne i academia.* København: Museum Tusulanum.

Åkerstrøm, N., & Born, A. (2001). *Kærlighed og omstilling.* Frederiksberg: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.